

Izhaja 10. in 25. dan
vsakega meseca ter
velja za celo leto
3 gld., za pol leta
1 gld. 60 kr.
Na anonimne do-
pise se ne ozira.
Rokopisi in na oco-
no poslana knjige
se ne vračajo.

Popotnik.

Spisi in dopisi
naj se blagovoljno
posiljati (franki-
ran.) vredništvu
(Reiserstrasse 8),
naročnine,
oznanila in rekla-
macije pa založni-
štvu: tiskarju J.
Leonu v Mariboru.

List za šolo in dom.

Štev. 18.

V Mariboru, 25. septembra 1883.

IV. tečaj.

Strasti.

Pogostokrat nastanejo poželenja tako silna in vladajoča, da jim ni več mogoče zoperstati in jih krotiti. Kedar poželenja toliko moč zadobijo, redno prihajajo, se človeka popolnoma polastijo, se vsakojakih sredstev, dobrih ali slabih, za zadovoljenje poslužujejo, in vse zapreke na vsak način, dober ali slab, odstraniti skušajo: imenujejo se strasti. Že iz tega sledi, da strasti o posluževanju pripomočkov za zadovoljenje niso izbirčne, da ne iščejo pametnih vzrokov, kateri bi jih pri dejanjih vodili, ampak slepo tiščejo naprej, da dosežejo svoj namen; a za dosego svojega namena znajo si pogosto poiskati pripomočke s posebno bistroumnostjo. Strastnež se za vse drugo ne briga, ko za zadovoljenlje svoje strasti; nič mu ni višjega, nič svetejšega, ko strast, kateri je podvržen, zato pa dela nepremišljeno; če pa dela nepremišljeno, je tudi nedosleden in suženj strasti, ktera se ga polasti. Ne posluša več umnega prepričanja in razumnosti, ne more več umno misliti in presojevati, ker misli, iz katerih strast obstoji, zadobijo toliko moč, da se svest le po njih ravna, tedaj celega človeka, celo dušo prevladajo; mesto, da bi prepričanje poslušale, postanejo same tako silne, da se jim mora prepričanje podvreči.

Da pa en krog misli dobi toliko veljavo in moč, da vsega človeka prevlada in si ga naredi tako rekoč sužnja, je kriva notranja, npravstvena slabost in nezmožnost, ker tam, kjer npravstveni čut ohrani svojo veljavo, ne postanejo posamezni nagibi in poželenja tako močna, ker se morajo, kakor hitro hočejo npravsteno mejo prestopiti in človeka prevladati, podvreči zahtevanjem razumnosti in pameti, ktera se pri taki priliki vselej oglasi, a veljavo obdrži le takrat, kedar je zadosti močna.

V strast pa se lahko prevrže vsako poželenje, kakor hitro npravstveno slabost podpira narava, izgledi in telesne razmere; glede slednjega zamorejo se posebno telesna poželenja v strast spremeniti; tako se naravni nagon po jedi in pijači utegne spremeniti v požrešnost, nezmernost, sladkosnednost, pijančevanje; spolski nagon v razkošnost. A tudi druga poželenja, ktera se prejšnjim nasproti zamorejo imenovati duševna, spreminjajo se v strasti, kjer jim omenjene okolščine pripuščajo, dovoljno moč in veljavo doseči. Poglavitna podlaga teh strasti je samoljubje, to je, hrepenenje po sreči in mogočnosti, ali iskanje in ljubezen do veselja in sovraštvo do zlega. Iz tega hrepenenja po sreči in mogočnosti izvirajo raznovrstne strasti pod različnimi imeni, kakor: prevzetnost, ošabnost, lakomnost, samosilje (despotizem), fanatizem ljubezen in sovraštvo pod različnimi imeni; iz prve izvira še dopadaželjnost in ljubosumje, iz drugega pa nevošljivost in zavist.

Tedaj poglavitna moč, ktera vse človeštvo prevlada, je samoljubje, iz samoljubja pa nastane ljubezen in iskanje oblasti in mogočnosti, kateri nasledujejo različne strasti. Ktere da se v človeku vkoreninijo, in sredstva, katerih da se v njih dosege poslužujejo, so jako različna po stanu in okolščinah, v katerih eden ali drugi živi; ta hrepeni po bogastvu, oni po slavi, časti itd. Celo starost vpliva na razvoj strasti: mladina hrepeni po poželjivosti in strastni ljubezni; mož je časti lakomen in gospodljiv, starost pa je nezaupljiva in škopa.

Da se kako poželenje spremeni v strast, mora zadobiti tisto poželenje dovoljno moč; tolika moč ji lahko podeli čezmerno, pa tudi nedostatno zadovoljenje. Telesna poželenja se spreminjajo v strasti z brezmerim in prevečkratnim zadovoljenjem in postanejo tem silnejša, čim večkrat se zadovoljujejo, ker se tako polagoma ustanovijo v telesu uredbe, ktere k nemu in istemu poželenju silijo, n. pr. požrešnost, pijančevanje itd. A tudi nedostatno zadovoljenje spreminja poželenja v strasti, kjer postavlja kakemu nagnjenju osoda zapreke, rado se tisto nagnenje prevrže v strast; zato preostra izgoja zbudi kal k marsikteri strasti. (Nitimur in vetitum semper, cupimusque negata.) Glede tega je potrebno, da so prepovedi stanju tega, komur so namenjene, primerne. Postanek strasti pospešuje tudi domišljija, ktera že naprej slika vžitek in posebno rada pri prepovedih ali nedostatnem zadovoljenju poželenja v strast spreminja.

Strast ima na sebi nekaj nepravilnega, ker pravilno stanje človekovo zahteva, da se odločuje pri svojih dejanjih z razumom in pametjo; strast pa naredi človeka za vse drugo slepega in le tista misel, ali tisti krog misli, iz kterih strast obstoji, zadobijo veljavo in sicer toliko veljavo, da zadobijo prvo mesto; razumnost, ktera ima naravno človeška dejanja določevati, mora se ji umakniti in ona pride na njeno mesto in si jo podvrže. Tedaj vse drugo izgubi za človeka veljavo in zanimanje, samo strast in to kar je z njo v zvezi, to ga mika, to napeljuje njegovo samozavest, za vse drugo postane slep, gluhi in nem. Njegova vest otrpne, on tudi ni več sam svoj gospod, ampak suženj strasti, ktera se ga polasti. Skopuh ne misli na drugo ko na kopičenje denarja in premoženja; strasten igralec misli le na igro, njej daruje vse: premoženje, dobro ime, blagostanje; še celo svoja družina se mu ne smili, ker pogosto sebe z njo vred potegne v nesrečo. Za strastneža je ves drugi svet mrtev; za razveseljevanja, ktera nepopačeno sree povsod lahke najde: v naravi, v družbi blagih ljudi, pri umetnostih in vednostih, za vse to s strastjo otrpnjeno sree nima nikakega okusa več. Poleg tega pa strastnež pogosto sam sprevidi napačnost svojega početja, a je preslab, da bi se mogel zopet na pravo pot podati, ali pa skuša sebe in druge z ničevimi dokazi prevariti in preslepiti in svojim dejanjem veljavo skazati; skopuh se izgovarja, češ, da se mora s premoženjem varično ravnati, da se mora tudi za prihodnost skrbeti itd.

Ker strast obstoji v tem, da namesto razuma človeka prevlada, in njegova dejanja določuje, ima na sebi nekaj nepravilnega, ker dušno prostost zatera; je tedaj neka dušna bolezen.

In če tudi nektere strasti, kakor slavohlepnost, svobodoželjnost in ljubezen niso zavrgljive in so že mnogo dobrega in velikanskega doprinesle, ima vendar vsaka strast na sebi znak nepravilnosti, namreč nepokorščino zoper zdrav razum, kteri pri duševno zdravem človeku dejanja določuje; in če ravno nektere strasti velikanska dejanja izvršujejo, mora se tudi reči, da so doprinesle vsa grozodejstva, ktera človeštvo in njegovo zgodovino oskrunjujejo.

Ivan Klemenčič.

Letošnje zborovanje štajerske učiteljske zaveze,

kterege se je nad 250 članov vdeležilo, se je 19. in 20. t. m. v Mariboru po vsem dostojno in resno višilo. Štajersko učiteljstvo je zopet pokazalo, kako visoko ceni sploh pravi razvoj in vsestranski napredek šolstva in kako se vé poganjati zanj in za pravice svoje. Na drugi strani pa smo se slovenski učitelji tudi žalibog prepričati zamogli, da naši sodrugi na srednjem in gornjem Štajerskem za zdravi razvitek slovenskega šolstva nemajo ali celo nič ali da imajo le malo razuma še manj pa dobre volje, in da merijo šolstvo pri nas s čisto drugim merilom, nego ga podava pedagogika, kar se je posebno 1. dan pri predmetu „o poučevanju v 2. dežel-nem jeziku“, (poročevalec g. Romih — Ptuj) dovolj pokazalo. Priznati pa moramo, da je zborovanje s prav spretno roko vodil načelnik zaveze, gosp. nadučitelj J. Bohm v Gradcu, kteremu gre za to vsa hvala.

19. dne t. m. popoldan se je razpravljalo tudi „o šolskih vrtih“. Poročevalec prof. Mell je povdarjal v daljšem govoru imenitnost šolskih vrtov v odgojevalnem in poučnem obziru, ter je dajal nasvete, kako se vrta vrejajo in kako se pridelki v prid obračajo. 2. poročevalec g. učitelj F. Fellner iz Gradeca pa je stavil nasvet, naj učiteljstvo stopi v ožjo zvezo s štajerskim vrtnarskim društvom, katero je po njem prijavi, da je radovoljno pripravljeno učiteljstvo v tej stvari po mogočnosti podpirati. Ta nasvet se sprejme. — Zvečer na čast gostov prirejena veselica v dvoranah pivovara Götz-a, pri kateri je vojaška godba domačega pešpolka najlepše umotvore svirala in dobro zbrani moški zbor mariborskega pevskega društva več pesni pel, se je po vsem prav lepo obnesla in je bila prav prijetna in pristrčna. Slavnostnemu odboru gre zato vse priznanje. Sploh pa tudi ne smemo nikakor pozabiti, da se je mesto potrudilo, svoje goste častno in gostoljubno sprejeti in jim čas njihove prisotnosti prav prijeten storiti. Vsa hvala zato Mariborčanom!

Dne 20. sept. se je o 9. uri v jutro pričelo glavno zborovanje. Načelnik pozdravi zbrane učitelje ter zakliče 3krat. „hoch“ Njih Veličanstvu presvitlemu cesarju, na kar so navzoči s „hoch“ in „živio“ kliči odgovorili. Potem je pozdravil učitelje še mestni župan gosp. dr. Duhač v imenu mesta in e, kr. okrajni glavar, g. baron Hein, v imenu vlade.

Zbor odposlancev je 4 predmete v posvetovanje predložil. O prvem — elektrotehniki — govoril je g. prof. Hirschler prav temeljito. Obžalovati je samo, da svoje predavanje ni podpiral z eksperimenti, kajti je drugače take reči težko umeti. — O drugem predmetu — „Značaj učitelja z ozirom na njegov poklic“ je poročal g. Pröll res tako izvrstno, da se mu je končavšemu od vseh strani izreklo burno pripoznanje. O tretji točki — „učiteljevi avtoriteti“ — je govoril g. Lorber (Zeltweg) ter na podlagi zbranih istinitih dogodkov pokazal, kako si učitelji dostikrat s svojim nepremišljenim dejanjem svojo avtoriteto podkopavajo. — O četrtem predmetu — „pripravi učil“ — je poročal g. Zill. Ker mnogo kvara šoli priraste od tod, da se skoraj v vsakej šoli nahaja dosti učencev, katerim stariši iz kakršnega vzroka koli vseh učil ne oskrbijo, zato se stavi nasvet, da se ta reč pri učiteljskih društvih dobro prevdari. ter potem naznani odboru učiteljske zveze, kateri bode na podlagi teh podanj sestavil spomenico na visoki deželni zbor v tem smislu, da se vse občine postavno zavežejo vse otroke brez izjeme s potrebnimi učili oskrbeti. Doseglo bi se s tem, da dobé vsi otroci dobra in tudi mnogo ceneja učila v roke.

Končno se je še sprejela resolucija glede učiteljskih pismenih elaboratov, ki se v glavnih potezah takó glasi: „Ako pomislimo, da mora vsak učitelj pismeno in ustno učiteljsko sposobnost dokazati, ako pomislimo, da šolska postava takih elaboratov ne zahteva, ako dalje pomislimo, da ti elaborati mnogo časa in truda zahtevajo, da se pa le preradi v kakem arhivu, prepuščeni raznim slučajem, založe, tedaj moramo reči, da je njih korist dvomljiva in da se toraj tudi nikdo ne sili, te elaborate izdelovati“.

S tem je bil dnevni red končan. Predsednik Bohm se vsem navzočim za njih vstrajno pazljivost zahvali ter sklene sejo o 1. popoldne.

V odbor so se volili ravno tisti gg., kateri so bili popred v njem.

Omeniti nam je tudi še prav srečno vrejene rastave raznih učil v deški šoli. Gospodom pa, ki so se s to rečjo mnogo trudili, gre gotovo vsa hvala!

Fizika

za nižje razrede srednjih šol.

Spisal Andrej Senekovič, c. kr. profesor v Ljubljani.

(Dalje in konec.)

Kar hočemo zdaj navajati, se bo morebiti komu premalenkostno zdelo, nam ne. Na strani 6 vrsta 10 zg. beremo: „Jedno in isto telo more biti po vrsti toplo, mrzlo,

vroče; torej imamo v toplotnosti razločevati stopinje^a. Predenj k temu pristavimo svojo opomnjo, naj omenimo sledeče:

Ko bi kdo na vprašanje po stopnjah pridevnika lep, odgovoril: lep, najlepši, lepši, vsakdo bi ga zavrnil, ter zahteval boljši red. Postopati treba od najnižje stopnje, zaporedoma do najvišje, tako tudi pri stopnjevanju toplotnosti n. pr. takole: mrzlo, hladno, mlačno, toplo, vroče, žgeče.

Dovolite nam, da se še malo premikamo v takih — malenkostih.

Na strani 5 vrsta 19 od sp. stoji: „Ako kroglo obesiš nekoliko časa v plamen vinskega cveta, poveča se njena prostornina, kar spoznaš na tem, da krogla ne gre več skozi obroč“. Priroden zakon sledi iz opazovanih prikazni, ktere se vrstè v popolnoma določenem redu. Te prikazni morajo učenci sami opazovati in ločiti od nebitvenega, ter sami sklepati na zakon, (se vé da s pomočjo primernih vprašanj učitelja,) ako hočemo izurjevati njih sposobnost za opazovanje in razsodljivost. Oni torej vidijo, 1) da se ogreva krogla, 2) da ne gre skoz obroč, ter sklepajo 3) vsled privajanja toplote je postala prostornina krogle večja. V takem redu naj bi se pa tudi pisalo. Taista opomnja velja tudi za poskus b) v § 131.

Se bolj pa moramo povdarjati red v poskusih, iz katerih razvijamo več zakonov. V § 61. beremo: Poskus: a) Vzemi občutljiv termometer ter ga drži blizu goreče svetilnice. Termometer se segreje in kaže višjo temperaturo. Ako pa postaviš med svetilnico in termometer papirnat zaslon, zniža se temperatura na termometru do prvobitne stopinje. Termometer kaže nižjo temperaturo, ako ga od svetilnice bolj in bolj oddaljuješ. — Podobne prikazni opazuješ, ako držiš termometer blizu železne posode, polne vrele vode (samo, da kaže termometer manjše vzvišanje temperature — bi mi še pristavili).

1. Telesa izžarivajo toploto, naj si bodo svitla ali temna; čim višja je temperatura žarečega telesa, tem več toplote izžariva.

Natančni poskusi uče dalje:

2. Žareča toplota se širi premočrtno in je 4, 9, 16, n² krat slabša, ako je razdalja med žarečim in izžarjeno toploto vzprijemajočim telesom 2, 3, 4, . . . n krat večja.

Za izvajanje 1. zakona sta stavka: „Ako pa postaviš in bolj oddaljuješ“, popolnoma odveč. Potrebna sta pa za osvetlavo 2. zakona. Stala naj bi torej po prvem zakonu kot poskus b) se ve da primerno spremenjena, za katerim bi rekli: Iz takih in še natančnejih poskusov sledi: 2. zakon.

Ker se nam redno izobraževanje v opazovanju prikazni in sklepanju na zakon zdi jako važno, ne moremo si kaj, da vzamemo iz naše knjige še jeden primer, kateri se nam zdi z ozirom na to poučljiv. Na strani 189. beremo:

Poskus: „Ako na niti visečemu magnetu bližajš kos železa, opazuješ, da se magnet železu bliža in da postaja privlaka med želežom in magnetom tem večja, čim bližja sta si. Z določene razdalje priskoči magnet k železu, ter obvisi na njem. — Bližajš li visečemu železu magnet, priskoči z določene razdalje železo k magnetu ter obvisi na njem.“

Med magneti in paramagnetnimi telesi opazuješ tudi privlačnost, čeravno so med njimi druga telesa n. pr. les, steklo, papir itd., na ktere magnet ne deluje.

Zdaj navaja zakon — tako le:

1. Magnetizem deluje na paramagnetna telesa tudi v daljave in 2. skozi druga telesa. 3. Magnetni in paramagnetna telesa se privlačijo vzajemno. 4. in sicer postaja privlaka med njimi v 2, 3, 4, . . . n krat večji razdalji 4, 9, 16, . . . n² krat manjša.

1. Vzajemno privlako med magneti in paramagneti dokažemo z bližanjem paramagneta visečemu magnetu, kakor to beremo od začetka gornjega poskusa, do prve mejne črte, ktero smo v ta namen naredili. 2. Paramagneti delujejo na magnetne v daljave in sicer tem jačje, čim bližje so si oboji; o tem nas prepriča gornji poskus z besedami do druge mejne črte. 3. Tudi magneti delujejo v daljave na paramagnete, to spoznaš iz besedi med drugo in

tretjo mejno črto. 4. Magneti delujejo na paramagnete in narobe tudi skozi druga telesa, sledi iz konca poskusa. Primerjajmo s tem redom red v zakonu, kjer smo posamezne resnice ločili s števili. 1. v zakonu je 3. v poskusu, 2. v zakonu, 4. v poskusu, 3. v zakonu, 1. v poskusu, 4. v zakonu sledi iz 2. v poskusu.

Ta nered pouzročuje dvojno: 1. V poskusu je preveč gradiiva nakopičenega; vzajemna privlačnost naj bi se dokazovala z drugim poskusom.

2. Ko bi pa že ostali pri jednom samem poskusu, naj bi prvokrat obesili kos železa, na ktere ga bi delovali z magnetom v raznih daljavah in skozi druga telesa; drugokrat pa magnet, kateremu bližamo kos železa. Pri tem bi se tudi ravnali po zlatem pedagogičnem načelu: Novo opiraj na znano. Primorani smo pa vendar še, da postavimo v zakon vzajemno privlačnost nazadnje in za se. (Primerjaj Kauer in Krist). Priporočati moramo torej po vsem:

Red v tekstu in red v poskusih in zakonih.

To se je v naši knjigi v obče doseglo. V ta namen so tudi ločeni posamezni poskusi z znaki a), b), c) itd.; vendar bi se imela ta ločitev konsekvntno izvrševati, kar se na nekterih mestih ni zgodilo. N. pr. pri poskusih z nihalom in drugod ne nahajamo poskusov záznačenih. To ločitev ima pa za zmirom neko načelo določevati, ali se na ta način n, pr. ločijo in povdarjajo poskusi jednega §, ali se vežejo oni poskusi, iz katerih se izvaja jeden občen zakon. Na strani 5. n. pr. kjer se govori o razteznosti in stisljivosti teles ima štiri poskuse a), b), c) in d). Poskusi b), c) in d) so v prav ozki zvezi, kajti iz njih se izvaja zakon, da segrevanje prostornino teles poveča, ohlajevanje pa zmanjša. Poskus a) pa le kaže stisljivost in razteznost zraka, ktere ga stiskaš v cevi zamašeni neprodušno z gibljivim batom. Ta se nam zdi bolj sposoben za osvetlavo občnega uvoda v tem § gotovo pa ni v nobedni zvezi z zakonom stoječim za poskusi, zato bi ga postavili pred ta uvod, pred njega pa zapisali samo: „Poskus“ . . . Sledéče tri poskuse bi pa ločili z a), b), c).

Na strani 52. poskus c) beremo o utajenju toplote, ako se trdna telesa topé. Za topljenje se jemlje kuhinjska sol. Bolj bi se pa temperatura znižalo, ako bi se topilo v vodi salmijak ali solitar, poskus bi bil bolj očividen in bi učence bolj prijel, kar smo tudi že omenili pri govorjenju o uvodu v galvanizem.

Poskusi naj so kolikor mogoče intenzivni.

V § 63 govori g. Sen. o taljenju, to osvetljuje na vosku natančneje in pristavi: Isto moraš opazovati pri svincu, železu, bakru itd.“. Torej navaja več primerov za občno resnico, kar popolnoma odobravamo. Tako ravna navadno, kadar izvaja kak občen zakon. Navedimo še § 127 za primer. Vendar nam ne dopade v § 13., kjer govori o težnosti, da to lastnost opazuje samo na kamnu, ter sklepa: Vsako samo sebi prepuščeno telo pada proti zemlji. Krist pristavi po dveh poskusih z različnima telesoma: „Ponavljaj poskus na raznih krajih z raznimi telesi“, potem preide na občen zakon. Taisto moramo omeniti o § 16.

Za več slučajev veljavne sklepe, moramo tudi iz več slučajev izvajati.

V § 102. pri govorjenju o sestavljenem nihalu metoda ni več induktivna, ampak deduktivna. Taisto opazuješ še na nekterih drugih krajih. recimo n. pr. še v § 129. Tako prehajanje v deduktivno metodo na primernih krajih in po priprostem načinu moramo le odobravati posebno pa v knjigah za učiteljšča.

Kapljevine razvajajo nánje delujoči tlak jednakomerno na vse strani (§ 109. poskus a). Iz tega sledi naravnost: Tlak kapljevine na vsako tlačeni ploskev, ktera je tlačécej ploskvi jednaka, je jednak tlaku te ploskve. Mislimo si 2 tlačeni ploskvi vsako jednako tlačécej jedno zraven druge, potem je tlak na obe ploskvi 2krat večji od tlaka tlačéče ploskve, ali drugače rečeno; tlak kapljevine na 2krat večjo ploskev je 2krat večji. Takisto se pričamo, da je tlak kapljevine na 3, 4, n krat večjo ploskev 3, 4 n krat večji od tlaka tlačéče ploskve. Izračunanje tlaka tlačega

bata na jeden molekul, izračunanje števila molekulov dotikajočih se drugega bata, kakor to nahajamo v naši fiziki, je popolnoma nepotrebno.

Vsaka dedukcija naj je kolikor mogoče priprosta.

Vaje so dobre in besede: „Povsod, kjer je bilo mogoče ali potreba, se nahaja mnogo izvrstno in izbranih, priličnih in včasih izvernih vprašanj in nalog, po katerih naj se učenci vadijo, pridobljene občne zakone uporabljati in razsodno misliti“, ktere nahajamo v „Kresu“, moramo tudi mi potrditi. Želja naša je le, da bi takih vaj v mehaniki bilo nekoliko več (primerjaj Kauer), kjer bi potem statutu za učiteljsišča lahko popolnoma zadostevali.

Spregovoriti nam je še o jeziku. Gladek je, stavki so vseskozi pravilni in kolikor mogoče kratki, pravi „Kres“. — Šolski knjigi je glavna naloga kratko, točno, a pri vsem tem lahko umljivo izraževanje. No tudi v tem oziru jo je pogodil pisatelj v obče izvrstno, piše „Zvon“. In tako pravimo mi in slišimo od vsakega, kdor je knjigo prebiral. Težka, težka je naloga slovensko šolsko knjigo pisati; vsaka stroka zahteva svoj jezik, ta se vkorenini še le s časom, ko ga je izzorela slovenska šola in izzorelega razglasila slovenska knjiga. Čuditi bi se morali, ako bi že zdaj iz sobe mislečega učitelja prišla slovenska šolska knjiga na svetlo v popolnoma dovršenem jeziku. Utihotapi se ali tudi uide lahko tu pa tam kak izraz, kateri naredi celo izraženo misel celó napačno, če ne vsaj nejasno in nenatančno. Naša dolžnost je — prosimo pa gospode filologe, naj nas ne obsodijo, ako se podamo na njih polje, vsaj oni imajo o tem v zvezi s strokovnjaki svojo zadnjo besedo — naša dolžnost je, da tudi tu nedovršeno navajamo.

Na strani 96. beremo: „Izmed dveh v enakih krogih z isto hitrostjo vrtečih se teles ima večje tudi večjo sredobežnost.“ Prostornina ne določuje sredobežnostne velikosti ampak kolikost mase. Manjše svinčeno telo more imeti večjo sredobežnost od večjega lesenega telesa. — Reci namesto „večje“ tudi „težje“ ali še bolje „ono večje maše“. Na strani 12 beremo: „Ker so vsi molekuli istotežni itd.“ Istotežni? To hoče vendar reči, molekuli imajo isto težo (gleiches Gewicht)? In to ni res za razna telesa. Stran 72. Pravimo, da je telo podprto (unterstützt), ako leži nepremična os ali točka nad težiščem; telo pa visi (aufgehängt), ako je težišče nad nepremično osjo ali točko. — V prvem slučaju visi telo, v drugem je podprto.

Str. 86. Vsako telo se začne gibati, ako nanje deluje zadosti dolgo le jedna sila. Potem takem bi otrok največje skale v gibanje spravil, ako bi na nje le zadosti dolgo pritiskal. Krist uvede v to tvarino tako-le: „Wenn eine Kraft, welche einen freibeweglichen Körper in Bewegung gesetzt hat, zu wirken aufhört etc.“

Str. 158. vrsta 8. sp. Navadno neprozorna telesa vsrkavajo tekoj v prvih plasteh vso nanja padajočo svetlobo. — Vsaj jeden del svetlobe tudi odbijejo.

Str. 43. Razteza razno dolgih palic od iste tvarine je pri jednaki temperaturi razmerna dolžini palice. Namesto pri jednaki temperaturi reci pri enakem vzvišanju temperature.

Str. 56. od 18. vrste 2g. „Na pokrivalu (Papinovega lonca) je privarjena cev polna živega srebra, v katero se vtakne termometer itd.“ Cev ne sme biti polna živega srebra, ker drugače bi živo srebro iz cevi teklo, ko vtaknemo v njo termometer.

Str. 60. vrst. 13. g. Mesto „bolj navpično“ reci manj poševno, ker navpično se ne da stopnjevati.

Str. 101. vrsta 16. „njijino (teles, kateri se zadenete) medsebojno delovanje pa imenujemo udar. — „Beseda delovanje nam ne dopade, ker ona izražuje nekaj rajntega, kar udar ni; ali bi ne bila boljše beseda „strk“ ali „dejstvo“.

Str. 101. vrst. 6. sp. reci namesto „prožna stena“ „trdna stena“.

Str. 123. vrst. 13. sp. Bata ki se gibljeta menjavno s pomočjo vzvoda. — Reci namesto „menjavno“ „menjavno gori in doli“, ker bi se lahko mislilo, jedenkrat se giblje jeden bát, drugokrat drugi. Strinjamo se z besedami „Zvona“: „Fi-

zikalni pojmi so vseskozi strogo opredeljeni, n. p. pojem tangencialne sile je tolmačen izvrstno.“ „Fizikalni stroji so opisani tako precizno in jasno, da ni ne jedne besede odveč.“ Zabilježiti imamo le malo izjem.

Str. 15. Trda telesa so ona, ktera se izdatno upirajo, ko jim hočemo delke odtrgati. — Ta definicija nam ne dopade. prilega se tudi za trdna telesa. Krist reče tako-le: „Trda telesa so ona, ktera unenji vtisek le težko sprejmo“: ali pri drugih: „Trda telesa so ona, ktera se urivu (Eindringen) ostij ali rezil izdatno upirajo“ (n. pr. mehko železo, trdo železo).

Str. 73. Vzvod se zove vsak okoli nepremične osi vrtljiv drog, ktereга skušata dve sili v nasprotnih merih vrteti. — Namesto „skušata“ reci „moreta“; kajti vzvod ostane vzvod, če ga sili tudi ne prijemljeta.

Str. 75. Trgovska tehtnica je jednakoramen in dvoramen kovinski vzvod. — V sak jednakoramen vzvod je dvoramen, torej „in dvoramen“ izpusti.

Str. 77. Škripec je okrogla plošča v škarjah vrtljiva okoli osi, idoče skozi njeno središče; na obodu pa ima žleb, okoli ktereга se vije vrv. Škripec ostane škripec, naj je vrv nataknjena v žleb ali ne. Nemci pišejo: „Die Rinne ist zur Aufnahme eines Seiles bestimmt“ (Krist), „Am Umfange ist sie mit einer Rinne zur Aufnahme einer Schnur versehen“ (Kauer) in takisto drugi.

„Terminologija, ktera se bode, kakor je upati, sedaj vendar enkrat ukoreninila, ugaja nam vseskozi. Želeti bi bilo, da bi se odslej naprej vsi pisatelji te terminologije poprijeli. — Vsaj večina izrazov bo gotovo vsem strokovnjakom celó dopadala. Da se g. pisatelj ni silil nekatere izraze predstavljati, je prav. Kako in zakaj bi neki „Masse“ predstavljali? Večjidel pa nahajamo točne, pravilne in ugodne slovenske izraze, katerim so še pridejani obče znani (t. j. nemški?) termini, in to je neobhodno potreba za tako šolsko knjigo. Tako „Kres“.

„Terminologija je skoro brez izjeme priprosta, lahko umevna, slovenskemu jeziku, pa tudi predmetu popolnem prikladna.“ Tako „Zvon“.

Ker smo dobili Slovenci v zadnjem času dve fiziki, primerjali smo jih. O prvej, ktero je spisal g. Čebular in izdal šele jeden del, moremo v obče na kratko reči, da je nekoliko spremenjen in okrajšan Krist. Obširnejše kritike o nedovršeni knjigi in na tem mestu ne moremo izreči. Kar nam je podanega, to je zares dobro in ko bi ne imeli g. Senekovičeve fizike, bi ga prosili, naj hitro začeto delo nadaljuje. Terminologija je v obeh v obče ista. Razlike obstoječe večinoma v končnicah hočemo tu navesti,

Tako piše

Čebular	Senekovič	Zusammendrückbarkeit
stisnost	stisljivost	Masse
gromada	masa	Scala
skala	škala	Schwere
teža	težnost	Gewicht
težina	teža	Richtungslinie
smernica	namernica	Destillation
prekap	prekapanje	Erstarren
skrepenitev	strjenje	Sieden
var	vrenje	Verdichtung
z gostitev	zgoščevanje	Silber (-Oxid)
srebrn (n. pr. okis)	srebrov (okis)	Glasglocke
stekl. lonec	stekl. zvonec	Verbrennen
zgor	gorenje	Zündstoff
palivo	netivo	Verbrennungsproduct
z gorelina	izgorina	schlagende Wetter
treskava sapa	treskavi plin	Spannung
napetost	napon (v meh. tudi napetost)	Reibung
tor	trenje	pneum. Feuerzeug
zračno kresilo	zračno užigalo	

Kakor vidimo, so tu v obče razlike male; pa v vednosti naj se tehnični izrazi tudi v končnicah ali v deblu ne ločijo, ker stim lahko dobé nekak različen pomen. Tako n. pr. ne izrečemo isto z besedo „zgor“ kakor z besedo „gorenje“. Gorenje pomeni neko stanje, zgor pa nasledek tega stanja. Goreča hiša n. pr. še ni zgorela. Nobena teh besedi pa ne pomeni to, kar nemška „Verbrennung“. Z besedo „Verbrennung“ je tudi svrha gorenja izražena, za kar bi lahko dejali „sožig“. Primerjaj „Verbrennungsröhre“ sožigalna cev (Erj.).

Tudi mi moramo odobravati kakor „Kres“, da nekteri izrazi niso preloženi. Kako in zakaj bi neki „Mase“ predstavljali? Beseda gromada, katero g. Čebular rabi, bi bolje pomenila „Aggregat“, pa še v tem pomenu se nam ta izraz ne more priljubiti. Takisto bi pa tudi ne preložili besede „Pumpe“ v „sesalko“. Pumpen v nemškem jeziku ne pomeni isto kakor sesati? V besedi „Saugpumpe“ je vendar med „pumpe“ in „Saug“ neka razlika v pomenu? Compressionspumpe ni nikoli sesalka za zgoščevanje, kajti ž njo se zrak ne sesa v pridjano posodo ampak tlačí se v njo. Ostanimo torej pri Tušekovih izrazih, ter spoštujmo tudi staro; le po tem načelu dospeli bodemo jedenkrat do stalne terminologije. „Pumpa“ naj ostane, ter tudi pumpa sesalka-Saugpumpe, pumpa tiskalka-Druckpumpe itd.

Taisto naj bi ostali pri izrazih: „Koloturник“ za „Flaschenzug“ nam. novega „sestavljene škrip-i“, kar bi lahko tudi pomenilo „Potenzrollenzug“. „Zračno kresilo“ (Erj.) je gotovo dobro, kajti s to napravo se v resnici ogenj ukreše na zraku. Zakaj namesto tega ukoreninjenega izraza novega „zračno užigalo“? Beseda kresilo pove še kako se goba užiga? užigalo ne. Tudi stara beseda „treskava sapa“ je bolje v narodnem duhu kakor nova „treskavi plin“. Zakaj se je obče med narodom znani „mrk“ (mesečni in solnčni-Mondes- und Sonnen-Finsterniss) spremenil v „mrak“, kar vendar med priprostim ljudstvom isto pomeni kakor nemški „Dämmerung“? Novi izraz „svitanje“ za „Dämmerung“ pomeni bolje samo „Morgendämmerung“.

Besedo „Scale“ bi pa vendar raje imeli izraženo sè slovensko „lestvica“.

Nekteri izrazi imajo v obeh fizikah različen pomen.

Tako pomeni:

vpojnost	Endosmose pri Čeb.	in Absorption pri Sen.
razhlap	trockene Destillation	Sublimation „ „

Razhlap ali razhlapenje (Sen.) je izvršten izraz za „trockene Destillation“, ako ne ostanemo pri „destilovanje na suhem“ (Erj. in ne obdržimo „razhlap“ za „Sublimation“ (Erj.); kajti s tem v resnici spreminjamo trdna telesa v pline (hlape) in sicer stalno. Pri „sublimaciji“ pa prevajamo trdno telo z razhlapom spet v trdno telo, toraj pri tem nij naša svrha „razhlap“, ampak le „pretrjevanje“ (analog. prekap). Tu navajamo samo svojo misel brez posebnega nasveta.

Beseda „zovoj“ ima dvojen pomen „Schraubenzug“ in „Gewinde“; poudarjan „jeden“ pred „zavoj“ za „Schraubengang“ nam ne zadostuje. Kaj bi ne mogli reči za „Gewinde“ „zavojevje“.

Število od nas nasvetovanih sprememb je v primeru s celo tvarino te knjige jako majhno; vse drugo je izvrstno izvršeno. Vnanja oblika je prav prikupljiva, papir in tisek dober. Ker je knjiga metodično pisana v lepem slovenskem jeziku, naj si jó kupijo vsi sedanji in prihodnji učitelji, ker dobro jim bode služila z ozirom na metodo in na jezik. Terminologije naj se pa ne poprimejo samo pisatelji ampak tudi vsi učitelji ljudskih in srednjih šol.

S tem smo z našo ocenitvijo knjige pri kraju; natančneje pretresovanje moramo prepustiti učiteljem, kateri se je bojo v šoli posluževali. Izrečemo naj samo še željo, da bi ta fizika prišla v vse šole po celem Slovenskem ter doživela v kratkem drugo izdajo slovenskemu narodu v korist pisatelju pa v veselje.

L. Lavtar.

Iz botanične pušice.

V.

Dragi tovariš! Pridruži se mi še enkrat in spremljaj me pod milo nebo, da opazujeva nekaj jesenskih rastlin. Saj je to zadnji izlet, h kateremu Te letošnje leto vabim. Kmalo bodo vsahnili vsi cvetki in potem bodeš z menoj zdihoval:

„Kje so moje rožice,
Pisane in bele,
Mojga srea ljubice
Žlah'no so cvetele?
Ah spomlad je šla od nas —
Vzela jih je zima, mraz.“

Koračiva najprvo na travnik in pogledja, kaj je tukaj novega. — Ob potu ktera, naju pelje na senožet, zapaziva modro cvetečo soevetko (composita) *potrošnik* (Cichorium intybus, wilde Cichorie), ki je sestra oni, iz vzhodne Indije v naše kraje zasajeni *cikoriji endivji* (Cichorium endivia, Endivie), ktera nam daje zimsko endivijo*). Poleg potrošnika luka izmed trave *navadna celinšica* ali *prunelica* (Prunella vulgaris, gem. Brunelle) iz reda ustnatic (labiatij) Njeno steblo je 1—2 dm visoko; vijoličasti cveti, pod katerimi stoje rujavi krovni listki, so druženi v gosti, 1—2 cm. dolg klas. Po solčnih, peščenih in prodečnih bregovih se nahajate *velikocvetna* in *bela celinšica* (Prunella grandiflora in alba.) Prva cveti vijoličasto, druga belo.

Predragi, zdaj se pa ozri na levo, tukaj je travnik, kamor sva se namenila. Lej, tam stoji *navadna krvoločnica*, (Sanguisorba officinalis, geim. Wiesenknopf), koja lahko spoznaš po krvavorudečih, 1—2 cm. dolgih in 1 cm. debelih valeih, v ktere so združeni drobnii cveti. Valci sede na dolgih pecljih; pritlični in spodnji stebelni listi so dvopernati (doppeltgefiedert). Krvoločnici tovariš je *bledovijoličasti cvetoči hudičev griz* (Scabiosa succisa, Teufelsabbis), ki je podoben po vsem njivskemu grintovu**, le glavice so manjše ter bolj vzbočene in koren (korenik) je spodaj kakor prigriznen. Priprosto ljudstvo si to posebnost (prigriznen koren) tako le tolmači: Rastlina je imela nekdanj korenino, polno zdravilne moči. Hudič zaviden človeku zavolj nje, jo je v jezi pregriznil, da je zdravilni sok iztekel iz nje, in človek prišel ob to zdravilo.***)

Ob straneh drage, po kateri odvajajo vodo s travnika — travnik je, kakor vidiš, vlažen, — zapaziva rudeči *zvinjenik* (Lythrum salicaria, gem. Weidrich), rumeni *trojedelnik dvozobnik*, (Bidens tripartita, dreitheiligen Zweizahn) in blede zeleni *vodenik* (Carduus oleraceus, Kohldistel). Vodenik, kojega košato listje hubajo v spomladi svinjam in čegar seme liščeki osobito radi iščejo in zobljejo, je v obče znana rastlina. Manje znan je zvinjenik, se pa lahko spozna po obilo razvejenem, 4—5 dm. visokem stebelu, mnogobrojnih, v vršene klase združenih cvetih in po dvanajsternih prašnikikih v vsakem cvetu. Dvoznobnik je pa tisto zeljce, kojega temnorujava, 2—3 mm. dolga in 1½ mm. široka semena (prav za prav rožke — achenium) se kakor „evkei“ obešajo (z dvema posebnima zoboma) na našo obleko, ako pridemo z rastlino v dotiko, zaradi česa se rastlina po nekterih krajih tudi „ušivec“ zove.

Skoraj popolnoma odcvetele so pa že travniške rastline *pastinaka* (Pastinaka sativa, gem. Pastinak), *bibrnelica*, (Pimpinella saxifraga, gem. Bibernell) in *divji koren*, (Daucus carota, gem. Mähre), vse tri iz redu *kobulnic* ali *umbelliferij*. Prvo lahko spoznaš po žoltem cvetu, drugo, ki belo cvete, po golem 6—8 dm. visokem stebelu in dvopernatih pritličnih listih; in tretjo, ktera ima tudi bel cvet, po velikih, ter razvejenih krovnih listih stoječih pod kobulico.

* Poletno endivo (Sommerendive, Bindsalat) dobivamo od posebne sorte navadne salate lactuca sativa.

***) Glej „Pop.“ str.

****) Primerjaj „Pop.“ str. 201 Hypericum perforatum.

Po gorskih travnikih, kamor se hočeva sedaj v duhu par trenutkov podati, cveti nežna jesenska cvetica *enopêrka* ali *gospojšnica* (*Parnassia palustris*, Sumpf-Herzblatt, Studentenröschen). Cvet je bel ter velik kakor pri spomladanski veternici. Posebno znameniti so v cvetu veliki, vilicasti medniki. Eno cvetna bilka ima nekoliko niže nego na sredi srčasto, sedeče pèrce (listič), po katerem se je krstila rastlina *enopêrka*.

Ker je čas, pojdiva še taj le v gozd in poglejva, če je tam kaj zanimivega. — Travnik sva prekoračila in sedaj sva na pašniku kraj gozda. Vidiš tukaj med travo pèd široko „zvezdo“, vso polno bodie? To je *kompova* ali *popovna* (*Carlina acaulis*, stengellose Eberwurz). Rastlina se prišteva sovčerkam in je v najbližjem rodu z osati. Krožek, v katerem tičijo cveti pa krovni listi ob robu krožka so hygroskopični, t. j., proti zračni mokrini občutljivi, zaradi česa krožek za vremenik služi. Korenina se je rabila poprej v zdravilo proti raznim boleznim. V Nemcih se še sedaj slīši: „Esset Eberwurz und Bibernell, so sterbt ihr nicht so schnell.“ — Še nekaj korakov in potem sva v gozdu. Na gozdnem parobku se nama nasproti smeji vlastovični svišč (*Gentiana asclepiadea*, schwalbenwurzähnlicher Enzian), ki je 3—6 dm. visok ter navadno nekoliko klonjen. Jajasto-suličasti listi stoje nasprotno; zvončasti, do 4 cm. dolgi, na sredi napeti cveti sede v listnih pazuhih in so lepo modri. Prašnikov je 5, pestič 1. — Globeje v lesovju vidiva med drugim blede žolto *lepljivo kaduljo* (*Salvia glutinosa*, klebriger Salbai),* košato *navadno vresje* (*Erica vulgare*, gem. Heide), in *gozdni črnivec* (*Melampyrum silvaticum*, Waldwachtelweizen). Prvih dveh ni lahko zameniti z drugimi (kadulja — ustnatica — ima 2 prašnika), in črnivec (z blede žoltim cvetom) je kot zijalka tudi dobro značen.

Te 4 „gozdnice“ naj bodo nama zadosti. Kreniva jo na desno, da prideva na ovo senčnato, kameno rebro, kjer rase pod grmovjem prijetno dišeč *kokorik* ali *kozja repa* (*Cyclamen europaeum*, gem. Erdscheibe). V zemlji ima debel gomolj, lepo rudeči venčevi listi (5) so nazaj zavihnjeni. Rastlina, zlasti njen gomolj, je strupena.

Zdaj je pa že čas, da se vrneva domu. Mahniva jo koj prek polja po meji; ondi še hočeva poiskati zdravilno *materno dušico* (*Thymus serpyllum*, Feld-Thymian), iz reda ustnatic in zijalko *smetliko* (*Euphrasia officinalis*, arzneilicher Augentrost). Smetlika je blizo pèd visoko navadno obilo razvejeno zelje; cveti stoje v pazuhih majhnih, sedečih listkov in so beli z vijoličastimi žilami ter z žolto pego sredi spodnje ustne, na dnu ustnice in pod grlom.

Prej ko se ločiva, opozorim Te še na *jesenski podlesek* (*Colchicum autumnale* Herbszeitlose), ki iz zemlje luka na zeleni livadi tik polja, Nameroval sem, na drobno pogovoriti ga s Teboj. Ker ga je pa „Slov. Gosp.“ ktereга imaš gotovo tudi v rokah, v svoji predzadnji števec. (gosp. pril.) str. 369 prav lepo in natančno popisal, odpade meni ta naloga.

S tem skleniva letošne botanične izlete. Ako dočakava, se znabiti prihodnje leto zopet vidiva. Do si mi zdrav.

— pr —

Narodno blago.

XIV.

Ribniško jezero na Pohorju.

Ako stopiš na najvišji vršac Pohorja, na „Veliko Kápo“, obrni se potem, ko si tam vse ogledal, proti jugovzhodu, nameri po hrbtu gore svoje korake naprej in čez dve uri se znajdeš pri znanem „Ribniškem jezeru“.

* Na tej rastlini, ktera se nahaja tudi po solčnih mejah, osobito rad živi naš črček (*Oecanthus italicus*). V stržen njen (se ve da tudi v drugo rastline) polagajo babice jajčeca, in ličinke, ki izležejo iz jajčec deloma v jeseni, deloma v spomladi, se rede s strženovino. Čvrčeti zamore le samec in sicer s krilnima pokrivalkama, kateri naš „pevec“, kadar jo hoče „zakrožiti“ kviško vzdigne ter gornjo ob spodnjo drga. Črček je vvrstiti v red ravno krilcev med rod murnov (*grillidae*) in kobilic (*locustidae*).

Jezero samo na sebi ni baš kaj znamenitega; voda ta na vrhu gore stoječa, obrastena po obrežju okrog s pritličnim notri vpognjenim borovjem, ki človeku blizo vhod prav neljubo zapira, bi se zamogla z bolj pravo besedo „mlaka“ imenovati; kaj si národ o njem pripoveduje.

Da ne biva v jezeru povodni mož- „jezernik“ — tega, prosim, čast. bralec našemu gorjancu ne oporekaj; zakaj bi neki potem molel iz vode kakor jerbas velik drñ zeleno obrasten, na katerem se mož „jezernik“ včasih po površju okoli vozi. Takrat baje navadno odloži svoj dragoceni pas in presrečen on, ki bi bil v stanu mu ga na tihoma izmakniti. Močen bi bil bolj od Herkula in tudi nadloge sveta bi ne imele oblasti do njega.

Ta „jezernik“ pa je bival v davnem času unkraj Drave blizo cerkve sv. Janeza nad Marnbergom v mlakužah, ki jih sedaj ni več. Ko so pa po dozidanju imenovane cerkve pripravili verniki za njo močno doneč, blizo 26 stotov, za tedanji čas močno težak velik zvon, čegar jaren glas je donel čez hribe in doline, zbadalo je to zvonjenje močno v ušesa našega vodnarja. Ko mu je konči že vsega donenja preveč in si drugače pomoči ne vé, stopi neki večer k bližnjemu kmetu, ter ga poprosi, naj mu čez noč dva vola posodi. Kmet je silno prošnjo uslišal, napregel vola, nju oddal tujcu v porabo in ta je naložil na voz ves svoj podvodni dvor, ter ga po noči preko Drave srečno pripeljal na vrh Pohorja, od koder se je šele sè svitom z voloma h kmetu vrnil. Ko sta vola vgnana, stopi „jezernik“ k oknu, ter zbudi kmeta, govoreč mu, da je svoj posel izvršil in plačilo za vola tistema na rogove navezal. Ko še pové, kdo je, izgine.

Kmet prestrašen urno hiti v hlev, najde tam zares obljubljeni plačilo, a vola vsled silnega vpehanja tudi oba že mrtva. On pove to znancem in ljudje radovedni ne mirujejo, dokler po dolgem mirovanju ne najdejo novega bivališča povodnega moža „jezernika“ — na vrhu košatega Pohorja.

Od tega časa je pa počelo „ribniško jezero“ sloveti. Če počne še dandanes kedaj dalj časa deževati in potoki močno nastopijo, pa govore ljudje: „jezero hoče izkipeti, je pa vže nekdo „jezernika“ razdražil“. In ta vera bila je došla že tako daleč, da so bili siljeni dušni pastirji v Ribnici iti večkrat to jezero „poblagosloviti“, da bi ja ne izkipelo; in o onem še vedo povedati ljudje, da je po opravi vzel vode v usta, pa jo izpljuval zopet nazaj. Toda ni se še sam sè svojimi spremljevalci vrnil, že je bliskalo in gromelo da „Bog prenesi“, tako krivično je bilo pljuniti v jezero nazaj. — Če potrebuje zemlja v suši dežja, govore ljudje, treba je vreči le mačka v jezero, in hitro se dvigne mokroten oblak, donasajoč dež.

Ako bi, dragi bralec, si Ti zašel kedaj na višave Pohorja, ne opusi ogledati si tudi znamenito jezero. Ne vrzi pa ničesa, niti kamenja va-njo, dokler nisi zavarovan pred dežjem, ker drugače gotovo ne odideš domu sè suho kožo. Tako ti bo svetoval naš gorjanec Pohorec, kdor pa bi rad ne verjel, naj svobodno poskusi. —

— kl —

Dopisi.

Maribor. (Uradna učiteljska konferenca.) Dne 13. septembra imeli so učitelji Sl. Bistriškega, Mariborskega in sv. Lenarškega okraja svojo skupno konferenco v poslopju višje realke v Mariboru. Navzoči so bili razun treh vsi redni udje in nekteri pomožni učitelji. Predsednik c. kr. okr. nadzornik gosp. Fr. Robič, otvori konferenco ob 8. uri s prijaznim nagovorom, ter vabi navzoče, da zakličejo Nj. Veličanstvu, prevzvišenemu cesarju, trikratni „živio“, kar se z veliko navdušenostjo zgodi. Za svojega namestnika si izvoli g. predsednik nadučitelja g. Tribnik-a iz Slivnice, kot zapisnikarja pa se volita enoglasno gg. Josip Lasbacher, učitelj v Črešnovcu in Franc Pirkmajer, učitelj v Lembahu. Sedaj se g. nadzornik, močno ginjen, spominja ranjkega sodruga Alojzija Serneca, kterega nam je (meseca avgusta t. l.) nemila smrt prerano vzela, ter ga kot vzor pravega učitelja zbranim priporoča

v blag spomin. Vsi vstanejo in molče izrazijo svoje sočutje! Na to prečita gosp. predsednik nekaj ukazov, med katerimi naj omenjam le onega, s katerim se učiteljem naznanja, da se jim bodo z naprej elaborati uradnih učiteljskih konferenc nazaj pošiljali. — Iz sedaj sledečih opazk g. nadzornika je povzeti, da je šolstvo v mariborskem okr. glavarstvu tudi v tem letu tako v poučnem, kakor vzgojevalnem obziru napredovalo, da so se tri šole v okraju Maribor vsaka za en razred pomnožile in da se posamezni učni predmeti, vzlasti zgodovina, zemljepisje, računstvo in petje posebno povoljno obravnavajo. Sploh se gosp. nadzornik o pedagog.-didaktičnem stanju tukajšnih šol prav povoljno izrazuje. Zdaj nastopi e. kr. okrajni zdravnik, gospod dr. Leonhard, ter v prav zanimljivem govoru obravnava nalogo: „Dolžnosti šole gledé telesne vzgoje. Govornik graja napačno ležišče šolskega poslopja, pretesne šolske sobe, pomanjkanje posebnih prostorov za obleko in razvedrenje učencev, posebno pa zametuje dolge in nepraktične klopi, ktere so zalibože velikokrat krive, da si učenci nalezejo marsikterih znotranjih in zunanjih telesnih bolezni, in da si pokvari toliko učencev svoj najdražji čut, namreč vid. Ta v vsakem obziru važna in zelo mična razprava je bila od vseh navzočih s „pravo klici“ sprejeta in gospod predsednik izreka poročevalcu v imenu poslušalcev presrčno zahvalo. Ker je gospod predsednik med zborovanjem zvedel, da so Nj. Veličanstvu mej drugimi tudi nadučitelja v Slivnici, gospoda J. Tribnika, blagovoljili odlikovati z „srebrnim križcem s krono“, zato čestita odlikovancu v imenu navzočih, kar je vse zelo razveselilo. — Nalogo: „Kako se spodbuja in odgaja deca k varčnosti“ razpravljala sta gg. Gab. Majcen in Ivan Kristl. Oba govora so navzoči pohvalno sprejeli. O vprašanju: „Spisne vaje v ljudski šoli“ govorili so gg. Josip Cizelj, Josip Sabati in Ivan Sorčan. Vsi trije poročevalci so razpravljali v popolno zadovoljnost društenikov. Ker je pa bil mej tem kazalec na uri dospel na 12, se je nadaljevanje do druge ure popoldan odložilo. Ob dveh predsednik sejo v novič otvori, ter prične se debata o zadnjem govoru, ktere so se vdeležili posebno gg. Gabriel Majcen, Felix Majcen, Pirkmajer, Klenovšek, Cizelj, Maurič, Weixl, kakor tudi gosp. predsednik sam. Največ se je razgovarjalo o popravljanju in klasificiranju spisnih nalog. Po dolgem debatovanju sprejmejo se nasvetovani predlogi od katerih omenjam pa le sledečega: „Pri popravi naj se rabi po mogočnosti malo korekturnih znamenj in klasificira naj se le vsebina sestavka.“ Za tem sledila so poročila bukvarniških odborov. Kar se tiče volitve novih bukvarniških in stalnih odborov, tak se učitelji okrajev sv. Lenarta in Sl. Bistrice izrazijo, da naj ostanejo še tudi za prihodnje leto stari odborniki. Učitelji Mariborskega okraja pa volijo v ta odbor gg. Mihael Nerat-a, Franc Rošker-ja in Gabriel Majcen-a. Kot zastopnik v okr. šolski svet Mariborski — namesto umrlega Serneca izvoli se z 32 od 36 oddanih glasov nadučitelj gospod Miha Nerat, kateri, zahvaljujoč se za zaupanje, volitev sprejme. Ker nikdo posebnih nasvetov stavil ni, prečitata perovodja zapisnik in gospod predsednik sklene konferenco ob 4. uri. — Konečno se gospod Nerat predsedniku za uspešno in korektno vodstvo konference v imenu navzočih zahvaljuje. — Omeniti še imam, da je o priliki te konference, nadučitelj v Fram-u, gospod Ant Hren, za „Slomšekovo nagrado“ nabral 13 gld. 35 kr., ktera svota se odpošlje ptujskemu učiteljskemu društvu.

Josip Lasbahar.

Iz rogačkega okraja. (Učiteljska konferenca.) Dne 2. avg. t. l. se je pod predsedništvom g. e. kr. okr. nadzornika g. Ivan Raner-ja vršila tukaj lestošnja uradna učiteljska konferenca. Navzočih je bilo 16 učiteljev in 1 učiteljica. Med temi so bili 3 gosti iz šmarskega okraja, namreč: gg. nadučitelj Žumer in Kavčič od sv. Vida in Šetine, učitelj iz Šmarja. G. nadzornik predstavi goste, pozdravi vse navzoče, ter otvori konferenco. Na nasvet g. nadučitelja Orač-a se volita enoglasno gg. Kit in Porekar kot zapisničarja. G. nadzornik si izvoli za namestnika g. Orača in začne se svojim navadnim poročilom. Najpred prečita in pojasni različne ukaze, opozori na novo šolsko novelo, posebno na pomen konečne določbe, in poroča na dolgo o svojih opazkah, pri kateri priložnosti je za vsako šolo priporočal „Vrtec“, učiteljem pa Lapajnetovo metciko. Pride 4. točka dnevnega reda na vrsto: „Kako naj se budi in goji ljubezen do Najvišje vladne hiše, do očetnjave, in do do-

movine." Kot poročevalci se oglasijo: gđe. Wenzovski. gg. Orač, Trafenik, Breznik, Kit in Stolcer. Izvoli se g. Orač, ki kratko razpravi nalogo. Z dostavki se oglasijo gg. Breznik, Škrabl, Klajnsšek in g. nadzornik. Nasvetuje se sledeče: 1. Učitelj naj bo domačin in dober patriot; 2. Patriotična ljubezen se naj goji z vzgledi, domovinoslovjem, berili, pesnimi, vesellicami in pripravnimi svečanostmi; 3. Okrajne in šolske bukvarnice se naj preskrbijo s takimi spisi, ki so domovinskega duha in 4. cesarske podobe se naj pri posebnih slavnostih ovenčajo, cesarka pesem se naj raztolmači in naj se genealogija v posebnih točkah omeni. Peta točka. „Občno je znano, da se pitje žganih pijač razširja in skušnja uči, da se žganje celo otrokom daja. Kako naj šola v tem obziru postopa, s katerimi sredstvi bi se dalo razširjajoče se pitje žganih pijač omejiti?“ se na željo g. nadzornika opusti. VI. Točka: „Predavanje o zdravilstvu v šoli se je preložilo, ker okrajni zdravnik ni prišel k zborovanju. Poročevalec VII. točke. „Slovniska obravnava“ nekega spisa iz II. ali III. berila za najvišjo stopnjo je bil g. Porekar. On naglaša v obče veliko vrednost slovniskega uká, in sestavi razpravo, po kateri obravnava en zložen stavek iz II. berila v občno zadovoljenje. G. nadzornik stavi k tej točki nekatere nasvete. G. Klajnsšek povdarja potrebo slovenske slovnice za več ko trirazredne šole, ker v II. berilu ni popoln ta uk. Na to poročevalec g. Porekar priporoča slovensko slovnico c. kr. zaloge in Praprotnikovo slovnico za ljudske šole, kar se sprejme. Pri VIII. točki: „Poročilo stalnega odbora o razvrstitvi in vspredu spisnih vaj“ se za stalni odbor oglasita g. Wesiak in g. Klajnsšek. Izvolil se je g. Wesiak, ki precej dolgo in na tanko razpravlja primerno postopanje. Z dostavki g. nadzornika in g. Klajnsšeka se sestavijo potem določni nasveti. O IX. točki: „Poročilo stalnega odbora, pouk iz risanja na narodnih šolah zadevajoč.“ — Poročal je g. nadučitelj Škrabl. On naglaša najpred glavna mnenja in metode za risanje, in kaže, kako in kaj se naj riše. G. Škrabl interpelira bibliotekarja, zakaj se nekatere knjige vže 2 leti ne dobe, čeravno so v imeniku? Bibliotekar se stem opraviči; da nekateri gospodje čez leto in dan knjige obdrže. Temu se bode v prihodnje pomagalo. V stalni in knjižnični odbor se volijo enoglasno gđe. Wenzowsky, in gg. Orač in Škrabl. G. nadzornik h koncu navdušuje k marljivemu delovanju, se zapisnikarjema in poročevalcem zahvali za trud ter s trikratnim „živio“ na presvitlega cesarja sklene 6 ur trajajočo konferenco.

B. R. N.

Iz Gornjega Grada. Slaven in imeniten je bil letos dan 2. sept.! Prvič, ker ta dan je bila presv. Habsburška cesarska hiša in cela Avstrija osrečena s preljubeznivo hčerko Nje ces. i. kr. Visokosti nadvojvod. Štefanije, — s presv. nadvojvodinjo Elizabeto; drugič ostane ta dan posebno Slovencem nepozabljiv, ker obhajale ste se dve velikanski slavnosti: Miklošičeva v Ljutomeru in notranjska v Postojni itd. Krasen večer tega dneva združil je tudi precejšno število učiteljev in učiteljic v prijaznem Gornjemgradu. Imelo je namreč ta večer „Sav. uč. društvo“ tretje letošnje redno zborovanje tukaj, in sicer v velikej dvorani v gradu, kjer so še komaj pred 100 leti ljubljanski škofi rezidirali. — Gornjegraški gg. dijaki, združeni z nekaj drugimi gospodi i gospodičinami pripravili so nam za ta večer prelepo zabavo; igrali ste se namreč dve gledal. igri: „Nedolžen“ spis. Jos. Stritar, in „Garibaldi“ vesela igra, posl. I. Kalan. Počastilo je to zborovanje i zabavo s svojo navzočnostjo veliko gg. duhovnikov, tržanov i drugih gospodov i gospá gornjegraških, potem tudi več gostov iz okolice, iz Ljubnega, Mozirja itd. Ko vtihnjejo vbrani glasovi krasne pesni: „Bože živi“, poprime g. predsednik Meglič — (Vransko) — besedo, ter prijazno pozdravi vse navzoče gg. učitelje i učiteljice rekoč, da si je že velikokrat želel, tudi tukaj zborovati, pozdravi potem vse navzoče gospode, gospe, go-podičine i drugo občinstvo ter jim razloži pomen in namen „Savinjskega uč. društva“ sploh in posebno današnjega zborovanja, kjer je na dnevnem redu tudi nekaj toček, ki imajo veliko vrednost ne samo za učiteljstvo, ampak sploh za vse občinstvo, ter jih slednič vabi, te govore poslušati in jim zakliče „dobro došli in „živio“! Začela se je potem prva igra „Nedolžen“ ki je bila izvrstna in od vseh gg. igralcev in gđe. igralk prav pohvalno igrana, posebno od g. F., ki je, čeravno prvič na odru, prav izvrstno

predstavljal „Lipeta“. Po tej igri se je predavalo. G. Fr. Šorn — (Št. Jurij na Taboru) — je „o vobgljivosti v domači vzgoji“ kratko, a jedernato govoril. Njegove besede so pričujočim vidno segale do živega i priznanja ter ploskanja rok na koncu govora ni bilo ne konca ne kraja. Drugi govornik, znani strokovnjak v petju, g. Škoflek — (Mozirje) — razlagal nam je prav zanimivo „o važnosti petja za mladino“, kako namreč petje lepih pesni pri mladini srce in duh blaži itd., ter nam veliko nepozabljivega povedal. Sploh bi bilo želeti i bi bila oba gg. govornika prošena, da bi blagovolila svoje izvrstne izdelke v kakem uč. listu, p. „Popotniku“ ponatisniti,* ker takih spisov nam še zelo manjka. — Potem se je igrala 2. igra: „Garibaldi“ ravno tako izvrstno, kakor prva. Posebno dobro se je obnašal „Ribič“ — g. Z. tudi njegova soproga i hči — ggdč M. i S. i „Zelnik“ g. T.; prav smejati smo se morali znanemu Pavletu g. Al. T. — z eno besedo: vsi gg. igralci i ggdč. igralke so svojo nalogo gladko i povolno i na vseobčno zadovoljnost vseh navzočih izvršili; posebno če pomislimo, da je bila ravno tu kratko poprej — dne 15. avg. zvečer — tudi velika diletantična zabava in da so nekteri, kakor že rečeno, bili prvič na odru Talije. Toraj storimo le svojo dolžnost, ako vsem gg. i ggdč. igralcem in igralkam i vsem drugim, ki so k tej izvrstni zabavi pripomogli (posebno g. Spende-tu, uč. v Gornjemgradu) tukaj v imenu celega „Sav. uč. društva“ najlepšo „hvalo“ izrečemo. Potem je bilo vpisovanje udov — precejšno število — in ker je ura nam naznanjala „trudne, pozne ure že“ — sklene g. predsednik zborovanje z zahvalo na vse navzoče i zaupanjem, da se, — če pred ne, — drugo leto spet tukaj snidemo. — Potem se je začela prosta zabava, petje, tombola itd. Pri dobrej pijači so se vršile mnogovrstne napitnice in želje, ki še čakajo izida. Pevci so na odru nekaj lepih pesni zapeli, da je kar odmevalo po velikej dvorani in jih navzoči v sanjavej tihoti poslušali. Tam v kotu zadone taki glasovi, „ki v noge šinejo“ in v sosednej velikej dvorani se je mladi svet začel sukati, da je bilo veselje gledati i plesalo se je „od teme do mraka, od mraka do dne“. — Še strašni vrtinec, ki je začel okolu polnoči divjati okoli visokega gradu in naslednja ploha ni nič motila veselja i zabave. Nam pa ostane ta večer v prijetnem spominu, in želeti bi bilo res kmalu „na svidenje. —

Nejče Pavlič.

Novice in razne stvari.

[Presvitli cesar] podaril je za zgradbo šole v Bergudu (v okraju Volovskem) 200 glb.

[CesarSKI dar.] Zavodu Fran Josipovem zavetju mladine (Jugend-Asyl) je presvitli cesar podaril lep, na spodno-avstrijski južni železnici ležeči grad Weinzierl s vsem pohištvom. Grad šteje čez 60 velikih zdravih sob in ima prav lep, kakih 8 oral velik park z najlepšo lego. K temu še je Nj. Veličanstvo v najvišji dobrotljivosti pridalo tri orala zemljišča, da se pripravi za rejence polje, kjer se vadijo kmetijskega dela,

[Odlikovanje.] Presvitli cesar je podelil z najvišjim določilom od dne 9. oziroma 10. septembra t. l. naslednja odlikovanja (vsa taks prosta): Dostojanstvo tajnega svetnika knezoškofu Lavantinskemu dru. Jak. Maks. Stepischnegg. — Viteški križ Fran Jožefovega reda: mestnemu županu in predsedniku mestn. šolsk. sveta dru. Ferd. Duchatsch-u; odvetniku in dež. poslancu dru. Ferd. Dominkuš-u. — Zlati križ za zasluge s krono so dobili: Andrej Praprotnik, nadučitelj in vodja mestne ljudske šole v Ljubljani; Fran Janežič, profesor veronauka v Mariboru in Dr. Gust. Ipavić, župan pri št. Jurju ob juž. železnici. Dalje (za mnogoletno zaslužno delovanje:) Anton Hribar, vodja deške vadnice v Gorici in Josef Tronegger, nadučitelj in e. kr. okr. šolski nadzornik v Belak-u. — Zlati križ za zasluge: Ivan Tomšič, e. kr. vadniški učitelj v Ljubljani, Andrej Vavken, nadučitelj in župan v Cerkljah. — Sreberni križ za za-

* Prav radi sprejmemo.

sluge s krono: Josip Tribnik, nadučitelj v Slivnici pri Mariboru; Josip Levičnik, učitelj v Železnikah; Toma Dernjač, nadučitelj v Sevnici in Janez Zdolšek, nadučitelj pri Novi cerkvi (Celje.)

[Češko-moravski učiteljski zbor], kateri se je 6. avgusta v Brnu vršil je mej drugimi sprejel te le resolucije: I. K nalogu „Kako se ima česki narod odgojevati?“ (Poroč. učit. Sokol iz Prage): 1. Česki narod naj se v českih šolah na podlagi materinščine odgaja, in naj se ukrene, da se nobeden otrok v kako šolo ne sprejme, ktere poučnega jezika ne razumi. 2. Česka mladina naj se tako odgaja, da se svoje narodnosti zavé. svoj narod ljubi in dolžnosti do njega rada spolnuje. 3. Pri česki mladini naj se one kreposti budé. s kterimi se je narod za časa svojega razvitka odlikoval, in scer ljubezen do Boga, resnice in svobode, do vzvišenih človeških uzorov, véde in umetnosti, delavnosti in neomahljive poštenosti, do trdne značajnosti. II. K nalogu: „V kateri meri je českemu narodu nemški jezik potreben?“ (Poroč. župnik Kozmak): „Za naše (česko) ljudstvo je nemški jezik le v toliki meri potreben, da se sè svojimi nemškimi sosedi razumi. Naj se torej na českih šolah ne trati dragi čas z brezuspešnim učenjem nemškega jezika.“

[Na mariborski gimnaziji] se je z novim šolskim letom dalo vpisati 76 novincev za I. razred, od kterih pa se jih 14 nij sprejelo. Kakor lani bude I. razred imel tudi letos paralelko.

[Dijakov] vpisalo se je na Ljubljanskih učiliščih jako mnogo. V prvem gimnazijalnem razredu jih je okoli 200. V nemškem oddelku (a) okoli 60, v slovenskih paralelkah b in c pa 139. Tudi v drugem gimnazijalnem razredu treba bude treh paralelk. Na realki bilo je 15. t. m. mej 40 v prvi razred vpisanimi 23 Slovencev.

[Drugo letno poročilo meščanske šole v Krškem]. ktero je v lastni zalogi ravnateljstvo konec šolskega leta 1882—1883 v nemškem in slovenskem jeziku objavilo, obsega: Hebung der Bürgerschule; Die Durchführungsverordnung betreffs der Bürgerschule; Opis Krškega okrajnega glavarstva (Trško mesto, Kostanjevica, Mokronog, Radeče); Der Lehrkörper: Aus der Chronik der Anstalt; Wohlthäter der Schule; Verzeichnis der Lehrmittel; Schülerverzeichnis. Učencev je bilo 51, ktere so poučevali 3 učitelji za meščanske šole, 1 katehet in 2 učitelja tamkajšnje ljudske šole. Poročilu je pridjan tudi načrt Krškega mesta.

[Preizkušnje o učiteljski sposobnosti] za splošne ljudske in meščanske šole v Ljubljani 22. oktobra t. l. in naslednje dneve. Učitelji in učiteljice, ki hočejo priti k tem preizkušnjam, naj svoje prošnje sestavijo v smislu ministerske postave od 8. jun. 1883. l. št. 10618 (zadevajoče izpeljavo postave od 2. maja 1883. l.) ter naj jih potoma svojega šolskega voditeljstva oddajajo pri svoji predstavljeni okr. šol. oblasti, in če niso zdaj v službi, pri tisti okr. šol. oblasti, pri kateri so zadnjič služili. Prošnje naj se pa oddajajo o pravem času, tako, da jih bodo okrajne šolske oblasti mogle ravnateljstvu izpraševanjske komisije predložiti do 12. okt. t. l. Učitelji in učiteljice, ki se bodo vzprejeli k preizkušnji, bodo sklicevali se s posebnimi vzprejemnimi odloki.

(Šolstvo v Rumunskoj.) Po službenem statističnem izkazu ima Rumunska sedaj 2459 ljudskih (primarnih) šol, ktere obiskuje 74.532 dečkov in 8544 deklic; skupno tedaj 83.076 otrok. Te podučuje 2102 učiteljev in 353 učiteljic. Mestnih ljud. šol je sicer 146 deških z 23.832 učenci in 475 učitelji in 125 dekliških z 12.989 učenkami in 342 učiteljicami. Na 7 licejih z 2108 učenci in 19 gimnazijih z 2077 učenci podučuje 160 in 180, toraj skupaj 340 profesorjev. Na 9 učiteljskih 99 profesorjev 1512 pripravnikov. Primar-normalnih šol (vadnic) je 8, na kterih podučuje 85 učiteljev 742 učencev. — Ne gledé na kategorijo je v Rumuniji skupaj 3028 šol, 5424 učiteljev in učiteljic in 144.566 učencev.

[Vabilo] k društvenem zborovanju ptujskega uč. društva dne 1. oktobra ob 11. uri dopoldne v okoliški šoli. K obilnej vdeležbi vabi odbor.

Javna zahvala.

Podpisano šolsko vodstvo izreka blagima gospodoma profesor Fran Hauptman-u ter učitelju J. Lavrič-u v Gradeu za obdarjenje šolske knjižnice s 26 jako podne-
ljivimi knjigami in 15 zemljevidi, najtoplejšo zahvalo.

Šolsko vodstvo pri Gornj. št. Jungerti,
dné 8. kimovca 1883.

J. Weixl, vodja.

Javna zahvala.

G. Fr. Hauptman, prof. v Gradeu, je podaril šoli pri sv. Dubu vrh Luč knjig
in zemljevidov (od Sl. Maticе) za bukvarnico, za kar se blagemu prijatelju šolstva
prisrčno zahvaljuje

K. Kotnik,
učitelj.

Vabilo

k naročbi „Zgodovine štajerskih Slovencev.“

40 let bo že, kar je bil Krempelj v Gradeu (1844) na svetlo dal svoje
„Dogodivšine“, knjigo, katero je slovenski narod na Štajerskem jako rad pre-
biral. Dandanes je že redko kje dobiti kakov iztis te knjige, iz ktere se je
ondotno ljudstvo učilo in za svoj rod in jezik ogrevalo — Namesto prirejanja
2. natisa Krempelj-novih „dogodivšin“ sestavlil sem jaz novo „politično in
kulturno zgodovino štajerskih Slovencev“, katero so mi nekteri
odlični poznavatelji štajerske povestnice nekoliko že pregledali, nekoliko jo
pa še popravljajo. To delo nameravam v teku bodočega leta tudi izdati in sam
založiti, toda le v tem slučaju, ako naberem popred dovolj naročnikov. V ta
namen se toraj danes obračam do vseh domoljubov, posebno do štajerskih, z
uljudno prošnjo, da bi mi naročnikov in naročnine (1 gld.) nabirati blagovolili.

V Krškem, 15. septembra 1883.

J. Lapajne,

mešč. šole ravnatelj.

 P. n. naročnike, kateri so še z naročnino ali za celo leto ali
pa za drugo polleto na dolgu, prav uljudno prosimo, da ta dolg kmalo
poravnajo, da zamoremo tudi mi svojim dolžnostim zadostovati; tudi
naznanjamo, da prihodnji list ovim naročnikom, ki naročnine ne do-
pošljejo, ne moremo poslati, ker ne vemo, ako jim ugaja.

Opravništvo.

Podučiteljska služba.

Na trirazrednici v Sevnici (Lichtenwald) v III. plačilnem razredu se pod-
učiteljska služba ali trdno ali pa tudi začasno tako j umesti.

Dokumentirane prošnje za to službo naj se postavnim potom dopošljejo
do 10. dne oktobra t. l. krajnemu šolskemu svetu v Sevnici.

Okrajni šolski svet Sevniki,

dné 12. septembra 1883.

Predsednik:
Rupnik s r.